

ION HOLBAN (1916 – 1995)

"Profesorul profesorilor"

*În mod obișnuit sunt denumite amintiri, memorii, evocări. Unii cercetători le ridică statutul mai sus, relatările unor experiențe devin istorii de viață, biografii sociale, memorie colectivă și sunt plasate sub genericul: **analitică interpretativă**. Sintagma de mai sus nu-mi aparține. A utilizat-o jurnalistul Aurel Leon, mentorul multor generații de ziariști – și el un guru pentru această tagmă – atunci când s-a stins Ion Holban.*

Mi-am propus să evoc mai jos cei șase ani în care mi-am făcut ucenicia într-un laborator de psihologie aplicată, cel al căilor ferate de la Iași, făcând parte dintr-o rețea, printre puținele care au rezistat intacte în peisajul deceniilor șase și șapte, într-o atmosferă de efervescență profesională și culturală, în umbra și în preajma unor personalități ale psihologiei, ca Petre Botezatu și Ion Holban. Au fost ani de formare profesională, dar și de învățare socială, anii în care am câștigat experiență și am ajuns la concluzia că știința psihologiei, aplicată la contextul social, te poate schimba.

Dornic să învăț cât mai repede tainele examinării, am cerut lui Ion Holban, șeful laboratorului, un program accelerat de formare. M-a refuzat însă politicos, spunându-mi că deocamdată să privesc, să asist la examenele făcute de cei mai experimentați, să compar, să notez și ... să meditez. Iar acest program a durat mult timp, mai multe luni, poate o jumătate de an, până când m-am familiarizat nu doar cu metodologia examenului, ci și cu stilul fiecărui coleg. Nu știu ce va fi gândit atunci Ion Holban despre noii săi colegi. În facultate nu făcusem psihologia muncii, nici psihologie experimentală, nici psihologie socială, nici statistică. Nu eram deloc echipați pentru un asemenea post. Văzând cu cine are a face, Ion Holban a început atunci alfabetizarea noastră, a celor

câțiva abia angajați; cu răbdare, cu tenacitatea-i caracteristică, cu tact, mereu disponibil, ne dezvăluia tainele unei profesii care ni se părea, cu fiecare nou pas, tot mai fascinantă.

Cum înțelegea Ion Holban să formeze un psiholog de laborator? Am început cu anamneza, căreia i se dădea o importanță deosebită, ca introducere a subiectului în atmosfera de examen, ca familiarizare cu mediul necunoscut lui și mijloc de a-l „deschide” pentru dialog, pentru interacțiunea cu examinatorul. Formați sub aripa scriitorului de psihologie Vasile Pavelcu, în spiritul eseistului Mihai Ralea, noi nu pusesem, până atunci, mare preț pe tehnicile de cercetare. Ne recomandă „lecturi” din observațiile făcute, cu prilejul unor evaluări psihologice, de profesorul Botezatu – modele de rafinament și deontologie profesională. Făceam împreună analiza unor examene de laborator, ne învăța să interpretăm datele brute. Cu prilejul unor drumuri la București m-a prezentat unor personalități care au ilustrat sau ilustra încă domeniul. Așa i-am cunoscut pe C. Bontilă, fost colaborator al lui Rădulescu-Motru, pe fostul conferențiar de la Catedra de Psihologie din București, I.M. Nestor, pe C. Zahirnic, care studiasse la Geneva, cu Claparède. Am început să lucrez independent abia după un an, iar pentru unele probe psihologice ucenicia a durat și mai mult. Ion Holban nu se grăbea. Dacă am fost identificat, mai târziu, ca psiholog de laborator, dacă am scris despre această profesiune, începuturile le datorez, fără îndoială, lui Ion Holban. Când, în 1986, i-am împărtășit profesorului Pavelcu intenția mea de a scrie ceva despre cei 70 de ani ai lui Ion Holban, fostul său colaborator de la Oficiul de orientare profesională și de la catedră, acesta mi s-a destăinuit: „M-a impresionat totdeauna perseverența, asiduitatea, răbdarea, pasiunea cu care s-a angajat în orice proiect.

Energie și competență – iată cuvintele ce-l caracterizează”.

Experimentat în examenul psihologic de laborator, conștiincios-astenic și în respect pentru profesie, Ion Holban a început o adevărată cruciadă a calității în rețeaua de laboratoare a CFR-ului. Își formează un grup de tineri colaboratori cărora le insuflă stilul său, dar era respectat și de către cei din celelalte laboratoare, toți considerându-l un lider al domeniului. Pe la începutul deceniului șase, când regimul a cunoscut o oarecare destindere și se încerca recuperarea unor realizări din trecut, lui Ion Holban i s-a cerut, din partea Editurii Științifice, să scrie o carte în care să prezinte problemele pe care le pune psihologia muncii în acel moment. Așa s-a născut lucrarea **Probleme de psihologia muncii** (Editura Științifică, 1970), o carte de aproape trei sute de pagini care a devenit un fel de îndreptar pentru cei care lucrau în selecția psihologică și în laboratoarele de psihologie uzinale. E un manual de psihologia muncii frecventabil și acum. El își valorifica aici toată experiența și studiile efectuate în Laboratorul de la CFR. Acolo s-a născut ideea așezării personalității, ca întreg și factor coordonator, în centrul diagnosticului psihologic și a renunțării la măsurarea unor trăsături izolate. S-a conturat acolo ideologia „probelor de comportament”, o alternativă revoluționară la testarea clasică, de inspirație psihotehnică; se identifică factorii integrării în activitate, se propune o nouă grilă de interpretare a accidentelor de muncă. Laboratorul de psihologie de la căile ferate, pe unde Petre Botezatu trecea adesea, după ce a fost reintegrat la Universitate, devenise – sub conducerea Ion Holban – un fel de centru metodologic, filieră de colportare a ideilor noi și club de discuții, atrăgând și stimu-lând pe toți cei care lucrau în domeniu, dar și pe mulți din afara tagmei. Lui Ion Holban îi plăcea să provoace și să patroneze dezbateri, era fericit când acestea se prelungeau după amiezile târziu. Veneau doctorii din vecinătate, colegi de la universitate, amatori de confruntări de idei.

Când s-a pierdut Ion Holban, jurnalistul Aurel Leon l-a omagiat sub un titlu sugestiv: „profesorul profesorilor”. Aurel Leon a fost mentorul multor generații de ziarști, a fost și el un guru pentru această tagmă. Ne-a părăsit Nini Holban, profesorul profesorilor, scria „bădia”, cel care a fost aproape de multe dintre personalitățile care au ilustrat domeniul nostru. Îi frecventa pe Vasile Pavelcu, pe Petre

Botezatu, pe Paul Popescu Neveanu, cu care se cunoștea de la Huși, a scris de mai multe ori despre unchiul meu, profesorul Eugen D. Neculau, întemeietorul Universității Populare de la Ungureni. Cu Ion Holban avea o relație aparte: erau megieși, locuiau amândoi în zona Sărării și se întâlneau adesea să comenteze transformările vechii ulițe. Se cunoșteau de mult, odată bădia mi-a povestit despre tatăl profesorului Holban, cândva director al liceului din Rezina, pe malul Nistrului și despre familia Holbanilor. Era apropiat mai ales de Nini. Acesta se născuse în 1916 și, după ce a absolvit liceul la Huși se înscrie la Universitatea din Iași unde își ia licența în drept (1937) și filosofie (1939), printre profesori avându-i pe Traian Ionașcu, N. Dascovici, Ion Petrovici, Petre Andrei, Mihai Ralea, Al. Cludian și Dan Bădărău. Și-a dat târziu doctoratul, la Vasile Pavelcu, cu teza **Personalitatea – factor coordonator în procesul muncii**. Cred că Aurel Leon îl admira pentru curajul și perseverența cu care fragilul Nini a înfruntat viața și s-a afirmat ca un bărbat puternic, ajutându-i pe alții, el care era predestinat să fie ajutat și protejat. Îl mai prețuia și pentru talentul lui de condeier și pentru cultura sa enciclopedică, dar – mai ales – pentru spiritul său de observator avizat, articulând cu măiestrie competența psihologului cu bunul simț. Avea dreptate, în preajma lui Ion Holban nu te plictiseai niciodată. Deși nu era căutat în ce spunea, deși avea un discurs simplu, nu emitea niciodată banalități, cum cu emfază o făceau atâtea alții cu titluri academice. Avea o subtilitate care atrăgea și te înălța și pe tine, interlocutorul său.

În 1967 s-a stabilit la Institutul de Științe Pedagogice, a cărui conducere a preluat-o în scurt timp. Aici organizează primul laborator experimental de orientare care a devenit un centru metodologic solicitat de către specialiști și de școlile din întreaga țară. De aceea i se spunea „profesorul profesorilor”. Eu cred că succesul său aici se datorează, în bună parte, experienței dobândite alături de Petre Botezatu, la Laborato-rul de psihologie CFR. În această perioadă a creat un număr însemnat de probe psihologice, în vederea perfecționării examenului de laborator și a elaborat mai multe modele de fișe psihologice pentru studiul personalității elevilor. Îl vizitam adesea la noul său loc de muncă: era solicitat, anturat, adesea agasat, dar totdeauna disponibil și fericit să fie de folos. Nu refuza pe nimeni. După multe reorganizări, filiala

Institutului devine Centrul de Științe Sociale al Universității, iar Ion Holban coordonează acest centru până în ianuarie 1985, când devine consultant.

Nu am la dispoziție o listă a lucrărilor științifice pe care le-a publicat Ion Holban. Știu numai o parte dintre cărțile și studiile pe care le-a risipit, în timp, prin diverse volume și reviste. La numai 26-27 de ani a scos trei broșuri care au însumat 150 de pagini. Iată-le: **Orientarea și selecția profesională** (Iași, Brawo, 1942) – funcție de cunoașterea activității și a condițiilor în care se desfășoară aceasta, a aptitudinilor și caracteristicilor de personalitate; **Un examen psihologic în școala primară** (Iași, Terek, 1943), o lucrare pledând pentru fundamentarea orientării profesionale pe orientarea școlară, avansând ideea necesității cunoașterii diferențelor de nivel aptitudinal, nu numai între elevi, ci și între clase. Pentru a formula aceste concluzii, Ion Holban a examinat atunci peste o mie de elevi de clasa a patra; **Dosarul psihotehnic școlar** (Iași, Terek, 1943) propune un model de fișă ce consemnează evoluția copilului pe parcursul școlarizării.

Mulți ani, după acest debut promițător, n-a mai putut să publice. Abia în 1960 îi apare un studiu experimental despre alterarea capacității de muncă a persoanei în intoxicațiile cu alcool. Dar câțiva ani mai târziu, când Editura Științifică din București „căuta” un autor capabil să pună la dispoziția noilor generații de psihologi, o informație modernă în acest domeniu, acesta a fost „găsit” în persoana lui Ion Holban. **Probleme de psihologia muncii** (1970) a fost, cum deja am amintit, cartea din care s-au alimentat multe generații de psihologi de laborator, dornici să știe care sunt problemele fundamentale ale psihologiei muncii (studiul profesiunilor, metodele de investigație, relațiile dintre personalitate și profesie). Este prima desprindere de modelul psihotehnic, dominat de obsesia măsurării, oferind o deschidere care va reorienta cercetările în acest domeniu. Sunt aici pagini substanțiale despre observarea subiectului în timpul examinării, despre probele de comportament, despre relațiile umane din câmpul muncii. Va fi cea mai citită și citată carte de psihologia muncii în deceniul următor. Un an mai târziu publică o lucrare de popularizare, de 200 de pagini, **Realizarea personalității – hazard sau știință?**, în care personalitatea este evaluată în funcție de corelarea dominantei psihice, nivelul posibilităților individuale și evoluția

socială a omului. Devenit, între timp, cercetător în domeniul psihopedagogiei, Ion Holban oferă un ghid pentru consilierii de orientare școlară și profesională – **Puncte de sprijin în cunoașterea individualității elevilor**, lucrare care va deveni un adevărat manual pentru orice educator dornic să treacă dincolo de lecții și „ascultare”, să devină un partener pentru elev. În 1973 este prezent în librării cu două noi cărți despre orientarea școlară: la Editura Junimea îi apare **Orientarea școlară** în care se dezvoltă strategia asistenței copilului în perioada preșcolară și în fiecare treaptă a școlii, dar și cea pentru copiii deficienți sau pentru învățământul seral. **Laboratorul școlar de orientare** (E.D.P.) este o carte-ghid pentru consilierii de orientare școlară și profesională și pentru diriginți, inventariind instituțiile (cabinetul școlar de orientare, centrul de asistență pedagogică, centrul metodologic) și metodele de diagnostic utilizate în domeniul orientării școlare. În ambele lucrări este reluată o idee la care Ion Holban ținea mult: orientarea școlară și profesională se constituie ca o acțiune de asistență complexă (medicală, psihologică, pedagogică, socială) vizând asigurarea condițiilor de dezvoltare personală pentru fiecare individ. Găsise și o formulă care exprimă această idee umanistă: „orientarea socială”, adică o ofertă de servicii, în intenția de a crea condiții optime valorificării potențelor fiecărei personalități.

Experiența grupului de cercetători, pe care Ion Holban îl organizase între timp și-l formase până la dobândirea unei competențe recunoscute, se dovedește deplin satisfăcătoare pentru a elabora un instrument complex de diagnostic: **Cunoașterea elevilor** (E.D.P., 1978), lucrare ce se vrea „o sinteză a metodelor” și care poartă pecetea concepției coordonatorului. Individul este abordat ca o unitate, viața psihică, persoana, relația individ-mediul constituie blocuri funcționale ce nu pot fi secționate. Sunt aici tratate toate metodele de cunoaștere a elevului, unele inedite, propuse chiar de Ion Holban (ca *testul sociometric de personalitate*), precum și metodele de prelucrare și organizare a informației.

Nu s-a oprit nici după pensionare. Era mereu preocupat de noi abordări, lucra în iureș, dar publica mai puțin. I-a apărut postum **Teste de cunoștințe** (E.D.P., 1995). Îmi vorbea, în ultimii ani, de o lucrare în care voia să-și prezinte concepția despre dezvoltarea integrativă a personalității prin activitate. Cartea aceasta își așteaptă editorul. Nu e comparabilă cu ceea ce se publică acum, dar

e vie și proaspătă ca atunci când a fost scrisă. Liviu Antonesei, care a avut privilegiul să o citească în manuscris, mai demult, îmi spunea că această lucrare conturează o viziune novatoare asupra personalității. Interesat de aspectele calitative în definirea personalității, de relevarea corelațiilor calitative dintre variabile, structuri și configurații, de semnalarea unității structural-funcționale a individului, Ion Holban oferă aici sinteza gândirii și activității sale.

Deși „consultant”, adică pensionar, din 1985, Ion Holban era parcă mai dornic de activitate decât înainte. Mereu disponibil, uneori trist, crezându-se izolat, dar mereu înconjurat de prieteni, mulți dintre ei tineri,

având înțelegere și cuvânt pentru fiecare. Nu se putea acomoda cu noul său statut. Și minunea s-a produs: după schimbarea din decembrie '89 a fost rechemat să preia, din nou, conducerea Centrului de Științe Sociale. Își regăsisse energia și tinerețea, se dăruia cu o nouă forță. A rămas în această funcție până s-a stins. Fericit sfârșit!

Oare cum ar fi reacționat dacă ar fi aflat că, la propunerea directorului unei școli, unul dintre notabilii Iașului, Liviu Antonesei, va decide ca aceasta să-i poarte numele. Școala se cheamă *Grupul Școlar „Ion Holban”*.

Prof. Univ. Adrian Neculau

D&D Consultants, București

www.ddconsultants.ro

Instrumente psihometrice publicate de D&D Consultants / TestCentral

- CPI: California Psychological Inventory (462, 434, 260)
- NPQ: Nonverbal Personality Questionnaire
- FFNPQ: Five-Factor Nonverbal Personality Questionnaire
- SWS: Survey of Work Styles
- STAXI-2: State-Trait Anger Expression Inventory
- FPI: Freiburger Persönlichkeitsinventar (Formele G și R)
- LSI: Learning Styles Inventory
- MLQ: Multifactor Leadership Questionnaire (Forma 5X)
- STAI: State-Trait Anxiety Inventory
- STAI-C: State-Trait Anxiety Inventory for Children
- JVIS: Jackson Vocational Interest Survey

Instrumente psihometrice în curs de apariție

- AMI: Achievement Motivation Inventory
- ASSET: A Shortened Stress Evaluation Tool